

บทบาทของครูในกระบวนการสร้างสันติสุข: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าด่าน
ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

Roles of Teachers in Peace Making Process: A Case Study of Ban Thadan School
Talo Kapo Sub-district, Yaring District, Pattani Province

ภาณิการ์ เผื่อแก้ว^{1*} ณรรช หลักชัยกุล¹ และ วันพิชิต ศรีสุข¹
Panikar fueakaew ^{1*}, Nat Luxchaikul¹, and Wanpichit Srisuk¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences , Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani

* Corresponding author: e-mail fueakaew1980@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครูในกระบวนการสร้างสันติสุข กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านท่าด่าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า ครูได้สอดแทรกเนื้อหาในกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ เพื่อให้ ยึดมั่นในหลักความเป็นประชาธิปไตย สามารถยอมรับซึ่งบุคคลทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ตระหนักถึงความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เข้าใจถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และ ความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เมื่อมีสถานการณ์ความขัดแย้งจะต้องแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และไม่ยอมรับความรุนแรง

คำสำคัญ: บทบาทครู, การสร้างสันติสุข, ปัตตานี

Abstract

This study aimed to explore roles of teacher in peace making process at Ban Thadan School, Talo Kapo sub-districts, Yaring district, Pattani province. Focus group discussion was used for data collection. Results of the study showed that the teachers at Ban Thadan School added contents promoting peace and order in various subjects. It included the following: democracy, acceptance of people of all races, culture and religions, awareness of reliance on each other, ability to stay with each other, awareness of both self-rights and duties, understanding of unity, solving problems by peace, and violence rejection.

Keywords: teacher roles, peacemaking, Pattani

บทนำ

ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาความมั่นคงของชาติที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งที่มีการกำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมาจนถึงรัฐบาลปัจจุบัน แต่เนื่องจากเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังคงมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความยากลำบากและยังไม่มีท่าทีว่าจะยุติลงได้ง่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีเหตุการณ์ความขัดแย้งและการก่อการร้ายเป็นระยะๆ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากฐานข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Incident Database-DSID) พบว่า ในระหว่างเดือนมกราคม 2547 ถึงเดือนเมษายน 2560 มีเหตุการณ์ความไม่สงบรวมทั้งสิ้น 19,279 เหตุการณ์ ในช่วงเวลาดังกล่าว มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 6,544 ราย มีผู้บาดเจ็บ 12,963 ราย (ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี, 2560)

เมื่อจัดลำดับข้าราชการที่ต้องตกเป็นเหยื่อความรุนแรง จะพบว่า ข้าราชการทหารเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอันดับ 1 รองลงมา คือข้าราชการตำรวจ ซึ่งเป็นที่ทราบดีอยู่แล้วว่าข้าราชการที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความมั่นคงอย่างข้าราชการทหาร และตำรวจ มีความรู้ ทักษะ อาวุธพร้อมที่จะต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อการร้าย แต่ทั้งนี้ จากสถิติ ยังพบอีกว่า ข้าราชการทางการศึกษา ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ มักตกเป็นเหยื่อในเหตุการณ์ความไม่สงบ ซึ่งอัตราการเสียชีวิตอยู่ที่ 109 คน และบาดเจ็บมากถึง 130 คน (สำนักข่าวอิศรา, 2561)

สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบุคลากรทางการศึกษา ได้ส่งผลกระทบในหลาย ๆ มิติ ซึ่งผลการวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2552) เรื่องสภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า อุปสรรคในการจัดการศึกษา(ขอยกมาบางส่วน) ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างตรงและทางอ้อม เนื่องจากผู้เรียนมีเวลาเรียนไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน 2) ความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างภาครัฐกับชุมชน และสถาบันการศึกษาเอกชนในพื้นที่ทำให้ประเด็นที่จะส่งเสริมสนับสนุนไม่ได้ อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 3) ความเชื่อค่านิยม ตามวิถีชีวิตของมุสลิม ซึ่ง ศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน รวมทั้งมีการแบ่งแยกของนักเรียนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการจัดการศึกษาในพื้นที่อีกด้วย

กล่าวเฉพาะโรงเรียนบ้านท่าด่าน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลตะโล๊ะกะโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยตรงอยู่บ่อยครั้ง เช่น การลอบยิงผู้อำนวยการโรงเรียนจนเสียชีวิต ในปี 2548 และ ลอบวางระเบิดบ้านร้างติดกำแพงโรงเรียน ในปี 2556 ตลอดจนความหวาดระแวงของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธจนย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนยังต้องดำเนินการไปตามปกติ ท่ามกลางสถานการณ์ที่ไม่ปกติของพื้นที่

ภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และแสวงหาวิธีการในการหยุดยั้ง สภาความมั่นคงแห่งชาติ (2560) ได้กำหนดนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560 - 2562 โดยมีวิสัยทัศน์คือ "สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัย ปราศจากเงื่อนไขความรุนแรง วิถีชีวิตของทุกคนได้รับการปกป้อง พัฒนากบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน" และ

มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัย สงบสันติมีความไว้วางใจเชื่อมั่นต่อกัน ปราศจากเงื่อนไขที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรงจากทุกฝ่าย พัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สังคมไทย และสังคมในพื้นที่ ยอมรับและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคม พหุวัฒนธรรมและรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กอปรกับมีการเคลื่อนไหวโครงการพาคนพุทธกลับบ้าน ซึ่งดำเนินการโดยพระครูอุดมธรรมาทร เจ้าอาวาสวัดปियาราม ม.3 ตำบลปियามูมิง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ถือเป็นารเริ่มต้นรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของประชาชนในพื้นที่ ที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุข ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนบ้านท่าด่านซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่โดยตรงอยู่แล้ว ควรที่จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกช่วยเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ได้ แม้ที่ผ่านมาครูจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เช่นเดียวกัน แต่ในเมื่อสังคมจำเป็นต้องดำรงต่อไป ครูจึงจำเป็นต้องแสดงบทบาทในกระบวนการสร้างสันติสุขในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องบทบาทของครูในกระบวนการสร้างสันติสุข กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านท่าด่าน อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ครูในโรงเรียนบ้านท่าด่านทุกคน จำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาบทบาทของครูในโรงเรียนบ้านท่าด่านในกระบวนการสร้างสันติสุข ทั้งบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งประยุกต์จากแนวทางหลักที่องค์กรยูเนสโกใช้เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ (คันสนีย์ จันท์อรานภาพ, 2559) ต่อไปนี้

- 1) ยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย
- 2) ยอมรับซึ่งบุคคลทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) ตระหนักถึงความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- 4) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น
- 5) ไม่ตระหนักถึงแค่เพียงสิทธิ แต่คำนึงถึงหน้าที่ของตนเอง
- 6) เข้าใจถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- 7) แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี
- 8) ยึดหลักการไม่ยอมรับความรุนแรง

วิเคราะห์ข้อมูลในขณะที่เก็บข้อมูลในสนามเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้องหรือไม่และตรวจสอบว่าข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบความคิดที่ตั้งไว้ การจำแนกและจัดระบบ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยจะทำการจำแนกและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการนำข้อมูลมาใช้ แล้วนำเสนอผลการศึกษาโดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษาและการวิจารณ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542, น. 14) ให้คำจำกัดความไว้ในมาตรา 4 ว่าครู หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้กรณี จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีปัญหาคความขัดแย้งมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การสร้างสันติภาพจึงเป็นหน้าที่ของสมาชิก ในสังคมทุกคน รวมทั้งครูซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วย ซึ่งแนวทางหลักที่ องค์การยูเนสโกใช้เพื่อสร้างเสริมสันติภาพ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีงามในสังคมโลก และการศึกษาต่างวัฒนธรรมกัน สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยมีความเข้าใจ เคารพ เป็นมิตรและคิดช่วยเหลือกัน หลักการสำคัญของนโยบายการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ (วันชัย ต้นศรี, 2530)

คันสนีย์ จันทร์อานุภาพ (2549) อธิบาย แนวทางหลักที่องค์การยูเนสโกใช้เพื่อสร้างเสริมสันติภาพ คือ การ จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีงามในสังคมโลก และการศึกษาต่างวัฒนธรรมกัน สามารถ ติดต่อสื่อสารกันได้โดยมีความเข้าใจ เคารพ เป็นมิตรและคิดช่วยเหลือกัน หลักการสำคัญของนโยบายการศึกษา เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ ได้แก่ 1. สร้างมิตรระหว่างชาติและการมองโลกอย่างกว้างๆ ในการศึกษาทุกระดับและในทุกรูปแบบ 2. ก่อให้เกิดความเข้าใจและเคารพซึ่งบุคคลทุกชาติ ศาสนา วัฒนธรรม อารยธรรม ค่านิยม และแนวทางการดำเนินชีวิตโดยสอนทั้งวัฒนธรรมของตนและของชาติอื่น 3. ก่อให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่มากขึ้นระหว่างบุคคลและชาติต่างๆ ทั่วโลก 4. ก่อให้เกิดความสามารถ ในการติดต่อกับผู้อื่น 5. ไม่ตระหนักถึงแค่เพียงสิทธิ แต่คำนึงถึงหน้าที่ของบุคคล กลุ่ม สังคม และชาติทั้งหลายที่ ต้องมีต่อกัน 6. เข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและร่วมมือกันระหว่างชาติ 7. สร้างความ พร้อมของแต่ละบุคคลที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน ประเทศ และโลก 8. เน้นหลักการไม่ยอมรับการใช้ สงครามเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาบทบาทครูในกระบวนการสร้างสันติภาพ ในโรงเรียนบ้านท่าด่าน สามารถอธิบายประยุกต์ จากหลักการการศึกษาเพื่อสันติภาพ ใน 8 ประเด็น ต่อไปนี้คือ

1. ด้านการยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย พบว่า ครู ได้สอดแทรกอุดมการณ์ และหลักการ การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแก่นักเรียน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และ ในกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ตลอดจนทำให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

2. การยอมรับซึ่งบุคคลทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่า ครูได้แสดงบทบาทในการ อบรมนักเรียน ผ่านสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ ให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ของตนเอง และจัดให้มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามเนื่องจาก นักเรียนโรงเรียนบ้านท่า ด่านมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเดียวคือ วัฒนธรรมมลายู และศาสนาอิสลาม ครูจึงต้องให้ความรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอื่น ๆ ของเพื่อนร่วมชาติด้วย เพื่อให้รู้สึกร่วมว่าในชาติไทยนี้แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็ควรมีความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในเรื่องอุดมการณ์ความเป็นชาติ ส่วนสิ่งที่ครูคาดหวังคือหากมีนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธกลับ

เข้ามาเรียนที่โรงเรียน ก็จะได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่เป็นจริงด้วย

3. การตระหนักถึงความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พบว่า ครูมีการสอดแทรก คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสาระการเรียนรู้ และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ มีความเสียสละ รู้รักสามัคคี และต้องเอื้อเพื่อแบ่งปันซึ่งกันและกัน

4. ความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น พบว่า ครูได้พัฒนาคุณลักษณะนี้แก่นักเรียนให้สามารถปรับตัวเข้าร่วมกับสังคมได้ ซึ่งอาจมีวิธีการและเป้าหมายแตกต่างกันบ้างสำหรับนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย ซึ่งเป็นบทบาทปกติในหน้าที่ของครูอยู่แล้ว

5. การไม่ตระหนักถึงเพียงแค่อคติ แต่ให้คำนึงถึงหน้าที่ของตนเอง พบว่า ครูได้อบรมนักเรียนให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง กล่าวคือ ให้นักเรียนตระหนักว่าสิ่งใดสามารถทำได้ สิ่งใดไม่สามารถทำได้ และระมัดระวังตนเองไม่ให้ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

6. การเข้าใจถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พบว่าครู ได้สอดแทรกคุณธรรมในด้านความรัก ความสามัคคีแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในสาระวิชาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ

7. การแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดชายแดนมีประเด็นเรื่องความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์อยู่บ่อยครั้ง ซึ่งครูต่างตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการกล่อมเกลานักเรียนไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของความขัดแย้ง หรือกลายเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งเสียเอง

8. ยึดหลักการไม่ยอมรับความรุนแรง พบว่า โรงเรียนมีประสบการณ์ในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง กล่าวคือ เคยมีผู้บริหารโรงเรียนถูกยิงเสียชีวิต ตลอดจนเกิดปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของประชาชนชาวพุทธออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นครูต่างตระหนักในผลกระทบจากความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้น จึงพยายามอบรมนักเรียนให้เห็นโทษของการใช้ความรุนแรง ตลอดจนสนับสนุนการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

สรุป

โรงเรียนบ้านท่าด่าน ตำบลตะโล๊ะกะโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เกิดความรุนแรงอยู่บ่อยครั้งอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ นอกจากนี้ยังเกิดการย้ายออกจากหมู่บ้านของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธจำนวนมาก เพราะมีความกังวลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งนี้ครูโรงเรียนบ้านท่าด่านต่างตระหนักในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงได้สอดแทรกเนื้อหาการสร้างสันติภาพ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ คือ 1) ยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย 2) ยอมรับซึ่งบุคคลทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม 3) ตระหนักถึงความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 4) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น 5) รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง 6) มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 7) แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และ 8) ยึดหลักการไม่ยอมรับความรุนแรง ซึ่งแนวทางหลักที่องค์กรยูเนสโกใช้เพื่อสร้างเสริมสันติภาพ ผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีงาม

คำขอบคุณ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ โครงการพัฒนาผู้นำศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนบ้านท่าด่าน ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กษมา จิตรภิมย์ศรี. 2558. สันติภาพศึกษา: บทบาท และกระบวนการมีส่วนร่วม ในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง.

นวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 1(1), 53-76.

วันชัย ต้นศิริ. 2530. แนวทางไปสู่สันติภาพและสันติศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศันสนีย์ จันทร์อานุกาพ. 2549. สันติภาพกับการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ คือ แนวทางหลักที่

องค์กรยูเนสโกใช้เพื่อสร้างเสริมสันติภาพ. ศึกษาศาสตร์. 6(1), 134-137

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี. 2560. ความขัดแย้งชายแดนใต้ในรอบ 13 ปี: ความซับซ้อนของสนามความรุนแรงและพลังของบทสนทนาสันติภาพปาตานี. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2561, จาก <https://www.deepsouthwatch.org/node/11053>

สภาความมั่นคงแห่งชาติ. 2560. นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.deepsouthwatch.org/sites/default/Files/sbps_policy_2017-2019.pdf.

สำนักข่าวอิศรา. 2561. สถิติ 14 ปี เหตุการณ์ความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, จาก http://region6.prd.go.th/ewt_news.php?nid=16734&filename=index

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2552. สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.